

prisiljavaju da se bude intelektualno do kraja pošten.

Velikog kršćanskog pisca i filozofa, autora ove knjige, krivo bi bilo proglasiti samo filozofom a da on ujedno, barem zbog svog uvjerenja, ne bude i teolog. On se uostalom i sam našao na tim raskrižjima. U ovom dragocjenom djelcu želi »osvježiti i obnoviti značenje nekih riječi«, kao što su Sveta godina te čistoća, pokora, oprost, Koncil, pomirenje i dr. Te pojmove želi ne samo pročititi nego i uzdići i produbiti. On pokušava razmišljati nad tim vjerskim, crkvenim i teološkim pojmovima. Ne samo teoretski razmišljati nego ih razglabati iz vjere. On u tom smislu postavlja načelo »da se u pismenom izrazu ograničuje samo na ono što je iskusio«. On dakle razmišlja nad vjerom razumom prosvjetljenim vjerom. A to je eminentno teološki posao. Tome čak ne smeta ni uvođenje lika Pavla VI. u razmišljanje. Utjecaj ovog pape na shvaćanje Svete godine postaje samo novo iskustvo koje daje određenu fizionomiju pojmovima o kojima se radi.

U svoje refleksije Guitton je ugradio Sveto pismo, bogatu crkvenu i teološku baštinu stoljeća, te svoja iskustva. Sve je to dano sintetički proizvedeno i iskristalizirano, tako da odiše jednostavnošću i svježinom. Baš ta jednostavnost može prevariti da se učini kao da je knjiga pisana olako i amaterski. Opasno ju je zato pročitati samo jednom. Jer tek ponnim čitanjem otkrivamo kako je svaka rečenica nabijena dubokim dohvatima razuma i kako odiše svježinom dijaloškog duha i ekumenskog pomirenja.

Tri glavna usmjerenja knjige kao da podižu pogled. U »ishodištima« pisac razmišlja nad temeljima Svete godine. U »produbljenjima« raščičava putove i horizonte. Temeljni pojmovi su tu obraćenje, pomirenje, posvećenje i zadovoljština. Sve su to pojmovi koji silom događaja postaju nezaobilazni i sposobni pokrenuti vjernika prema budućnosti. U »perspektivama« Guitton je proroč-

ki usmjeren naprijed. Tu je on dramatičan, ali i optimistički prekaljen.

Možda nas ovo malo djelce nauči kako teologiju ne odvojiti od stvarnosti, kako joj ne oduzeti čar trenutne dramatičnosti i kako je ne osakati odrezavši joj mogućnost proročke vizije. Sve je to ovdje dano bez suhoparnih natezanja i ustajale umišljenosti. Ono nosi na sebi biljeg nečeg osloboditeljskog, ali u isti mah i razumski duboko ozbiljnog. Izgleda da je ljudska misao najdublja kad se približi jednostavnosti ljudske svagdanje egzistencije, kad uspije do te mjere apstrahirati da se nađe u svom čistom ishodištu, u jedinstvenosti egzistencije. Guittonova knjiga je svakako doživljaj koji obogaćuje i pokreće.

T. Ivančić

Dionysius Lasić ofm, DE VITA ET OPERIBUS S. IACOBI DE MAR-CHIA, Studium et recensio quorundam textuum, Ed. Biblioteca Franciscana, Falconara M. (Ancona), 1974, p. 1—471.

Vrlo opsežna i nadasve zanimljiva povijesna studija o životu i djelima talijanskog franjevca Jakova Markijskog (1394—1476), vikara bosanskih franjevaca (1435—1438), us trajnog misionara i oduševljenog propovjednika u našim krajevima.

Rad o Dioniziju Lasiću zaslužuje svaku pohvalu sa stanovišta diplomatsko-historijske kritike. Njegovo djelo predstavlja vrlo uspješnu sintezu dosadašnjih biografsko-historijskih istraživanja L. Waddinga, T. Somiglija, G. Casellija, M. Sgattonija, D. Mandića i drugih.

Fra Jakov Markijski odlikovao se svetošću života, bio je velik pokornik, vrlo dinamičan i neumoran radnik, naobražen teolog i glasovit propovjednik. Ostavio je dosta tragova i u našoj hrvatskoj religioznoj prošlosti.

Početakom 1432. godine propovijeda u Dubrovniku, a 1. travnja iste godine odlazi u Bosnu kao pohoditelj (vizitator) franjevačkih samostana. Od studenoga te iste godine

obavlja službu samostanskog starješine u Dubrovniku, zatim se vraća u Bosnu kao »commissarius et reformator« vrhovnog starješine franjevačkog reda. U to se vrijeme franjevačka bosanska vikarija prostire na širokom području od Jadrana do Karpata.

Kad su bosanski franjevci odbili samostansku reformu koju je propagirao fra Jakov, ovaj razočaran napušta bosansko kraljevstvo, ali se 1435. godine opet vraća u Bosnu. Iste je godine postao vikarom prostrane bosanske vikarije, a 22. kolovoza 1436. papa Eugen IV. imenuje ga »istražiteljem krivovjerja« u Ugarskoj i Austriji. Kao papinski inkvizitor fra Jakov vrlo uspješno radi na obraćenju krivovjercima i raskolnicima (husita) u Srijemu.

U proljeće 1438. godine fra Jakov završava trogodišnju službu vikara i velik se broj redovnika bosanske vikarije usprotivio njegovu ponovnom postavljanju za vikara, pozivajući se pri tom na papin privilegij po kojemu članovi bosanske vikarije sami izabiru svog vikara. Fra Jakov odlazi u Italiju da o svemu obavijesti franjevačkog generala. Od studenoga iste godine obnaša službu papinskog inkvizitora u Ugarskoj i Bosni.

Fra Jakov nastoji oko obnove bosanske vikarije u opservantskom duhu. U vidu teološke izobrazbe svoje subraće napisao je više teoloških rasprava o vjerskim zabrudama svoga vremena (npr. Rasprava protiv husita, Rasprava protiv bosanskih maniheja itd.).

Iako bosanski franjevci prvenstveno rade na suzbijanju katarsko-dualističkog krivovjerja u Bosni, fra Jakova, izgleda, više zanima srijemski husitizam. Zato kao vikar i inkvizitor radije boravi u Srijemu nego u Bosni. Za njegove se uprave u ovim krajevima podižu novi samostani, dok oni u bosanskom kraljevstvu malo po malo gube svoj prvotni značaj.

Ova povijesna studija, kao što smo to u početku naglasili, odaje erudita koji s velikom pažnjom pra-

ti obilnu historiografsku građu (str. 15—40) i na temelju vrlo preciznih historijskih datosti filtrira informacije fra Jakovljevih biografa i historičara (str. 45—113). Najvredniji doprinos ove knjige treba tražiti u konkretiziranom političko-historijsko-geografskom itineraru fra Jakova u hrvatskim krajevima. Auktor razjašnjava mnoge historijske pogreške koje su se biografima potkrale zbog nepoznavanja događaja i mjesta u kojima je fra Jakov živio i djelovao (str. 136—138). Usporedbom mnogih tekstova i velikom znanstvenom akribijom pisac ispravlja historijske netočnosti u vezi s djelima fra Jakova i nekim spisima koje mu historičari pogrešno pripisuju. Tako na str. 132 opovrgava pisanje J. B. Petrusiusa koji tvrdi da je fra Jakov u Rusiji (Livoniae civitas) pokrstio trideset tisuća patarena ili na str. 147—148 gdje su fra Jakovu netočno pripisane riječi Bernardina Sijenskog.

U kritičkom osvrtu na spise fra Jakova Markijskog pisac ide postupno: najprije iznosi ono što o svojim spisima kaže sam auktor (str. 179), zatim precizira da svi naslovi iz kasnijih kataloga nisu samostalna djela (str. 180—181), konačno daje svoj kritički popis stvarnih (str. 275—276), fragmentarnih (str. 276—277), sumnjivih (str. 277—278) i fra Jakovu lažno pripisanih djela (str. 278). Na temelju ove studije znamo nešto više i o radu inkvizicije u hrvatskim krajevima, a posebno o još uvijek spornom problemu Crkve bosanske i njezinih krstjana.

Od fra Jakova potječe danas izglabljena »Rasprava protiv bosanskih maniheja«, od koje nam se sačuvao samo kratki tematski pregled koji je trebao poslužiti kao dokaz njegove ortodoksnosti kod procesa za kanonizaciju. U navedenom spisu fra Jakov polemizira s bosanskim krstjanima, koje naziva manihejima, o temeljnim razlikama kršćanske i dualističke teologije: o stvaranju duša i vidljivih stvari, o sakramentu krsta i ženidbe, o materijalnim crkvama, o štovanju križa i slika, o eks-

komunikaciji i proklinjanju, o zakletvi, o starozavjetnim knjigama itd. (str. 245—246). Pisac ove knjige iznosi na vidjelo i neke historičarima nepoznate činjenice. Medievistima nije poznato da je fra Jakov u govoru »O imenu Isusovu« napisao: »Quando predicabam in Bosona et baptizabam, ubi populus adorabat homines pro diis atque numquam edebant carnem, ova et caseos« (str. 250—251).

Uz mnoge pohvale koje idu na račun pisca ove knjige, čini nam se da je on mogao izbjeći neka suvišna ponavljanja. Osim toga, naslov »Errores patarenorum bosnensium« ne spada u »opera dubia« (str. 277) nego u »opera spuria« (str. 278).

F. Sanjek

ROBERT R. BELL, L'Esperienza prematrimoniale nella società in trasformazione (prijevod s engleskog), izd. Gherardo Casini, Roma 1969, 265 str.

U knjizi pod gornjim naslovom Robert R. Bell, profesor sociologije na Temple University u Sjedinjenim Američkim Državama, uzevši u obzir istraživanja Kinseyja, Reissa i ostalih američkih stručnjaka, prikazuje razvoj seksualnih običaja kod mlađih američkih generacija u posljednjih pedesetak godina.

Knjiga ima šest poglavlja:

U prvom autor daje povijesni pregled razvoja američke obitelji. Svoja izlaganja počinje s kolonijalnim razdobljem. Najbitnija oznaka američkog društva tog vremena jest patrijarhalni oblik obitelji u kojem dominira muškarac. Tome su doprinijeli seksualni puritanizam Nove Engleske, koji zahtijeva uzdržljivost prije braka obaju partnera, i kolonijalne zajednice Juga, koje propagiraju seksualnu slobodu za muškarce a uzdržljivost za ženu.

U razdoblju između revolucije i američkog građanskog rata (1770—1860) žena mora podnijeti najveća ograničenja svoje slobode. Iz toga doba potječe i dogovor o promica-

nju deklaracije o pravima američke žene.

U vremenu između građanskog i prvog svjetskog rata u američkoj obitelji prevladava još uvijek izrazito patrijarhalno gledanje. Zbog brojnih pothvata u društvenom životu i zbog svoje seksualne aktivnosti muškarci su mislili da bi i u vladanju trebali imati veća prava od žena, što bi im dalo i niz drugih za ženu neshvatljivih povlastica.

U razdoblju između dva svjetska rata u Americi prevladava protestantska etika, ali se istodobno pojavljuje nova društvena snaga, tj. zajednice intelektualaca, koje uporno tvrde da je zapadna civilizacija utemeljena na zamišljenim vrednotama koje su već preživjele. S obzirom na seksualnost, intelektualni se pokret zasniva na freudovskim poimanjima. Dvadesetih godina ovoga stoljeća izgledalo je da su mnoga tumačenja Freudove misli znanstveno dokazala zastarjelost propisa tradicionalnog morala, pa su i mnogi intelektualci univerzalističko evanđelje zamijenili freudovskim.

R. Bell istražuje nadalje pojedine društvene snage koje utječu na moralne vrednote i predbračne spolne odnose u razdoblju koje se proteže od drugog svjetskog rata do naših dana.

Pisac primjećuje da u pogledu spolnih odnosa pojedine vjere (religije) i zakonski propisi nemaju više onakva utjecaja kao prije. Osobito je zanimljiv njegov osvrt na »prava« suvremene žene. Oslanjajući se na Kinseyjeva znanstvena istraživanja, autor tvrdi da su biološke razlike između muškarca i žene razmjerno neznatne i da se primjećuje sve snažnija težnja za jednakošću prava u spolnom životu. Na kraju poglavlja riječ je i o predbračnim spolnim odnosima kod drugih civilizacija.

U trećem poglavlju pisac govori o sadašnjim predbračnim spolnim odnosima u Sjedinjenim Američkim Državama i tvrdi da oni, budući da su pod utjecajem brojnih i različ-